

Kristályvilág

A Móra Ferenc Múzeumban nemrég kiállítás nyílt Ásványvilág címmel, melyet a rendezők a múzeum saját ásványtárából, a JATE Ásványtani Tanszékének anyagából és a szegedi magángyűjtők kollekciójából állították össze. A tárlaton ízelítőt kaphatunk a bányászati történetéből is, valamint gyönyörködhetünk Barta Éva ötvösművész és Perczel Erzsébet textilművész alkotásaiban.

A kristály a tisztaság, a nemesség szimbóluma, hiszen sok-sok idő kell ahhoz, míg a parányi részecskék helyükre kerülnek a nekik megfelelő rácsszerkezetben. Az emberiség története is csupán egy parányi csepp a földtörténet irdatlan nagy évmillió tengerében. A magát a természet csúcának tekintő ember e nagy tenger titkait próbálja megfejteni évszázadok óta, tudományos kompjuteres vizsgálatokkal sok mindent ki is derített már az anyagokról. De a természet tárgyiasult szépsége előtt ugyanolyan értetlenül, s lenyűgözve áll a XX. századi akadémikus, mint az ókori kultúrák egyszerű embere. A föld, a hegyek kihűlt kőhőiből előkerült ásványok, kristályok hordozzák a logikát, a szerkezet pontosságát, az idő s az időtlenség pecsétjét, s megbabonáznak bennünket, rövid életű halandókat. Egy-egy gyémántdarabkáért öltek már embereket, az azuritot, a malachitot, az ametisztet, markazitot pedig ősidők óta ott találjuk az uralkodók koronáján, a leggazdagabb fér-

fiemberek gyűrűjében, kardmarkolatán, övcsatján, vagy az isteni hölgyek diadémján és nyakékén. De hogy a kevésbé nemes ásványok is milyen fantasztikus formát tudnak ölteni, azt ezen a kiállításon is szemügyre vehetjük.

Ki hinné például, hogy a háztartási boltban, fehér por formájában kapható gipsz kristályos változata ilyen is lehet, mint amilyenek az egyik tárlóban látjuk. S hogy ezt az átlátszó üvegszerű lemezt valamikor mérműves, olombetétes ablakok rekeszeibe illesztették a mesterek. Megcsodálhatunk itt jó néhány kvarc-kristályt, melyek orgonálila és az ibolya szín legszebb árnyalataiban pompáznak. A baritok néha nyüzsgő alakokkal teli, barokk dombozművekre, máskor a hatvanas évek konstruktív kisplasztikáira emlékeztetik az embert. A limonit egyszerű olyan, mint egy színes expresszív festmény, relief, máskor mint valamely honfoglaláskori, régészeti lelet, rozsdamarta fémdarab. A termésszék-kristályok úgy ülnék a köztudatban, mint zöld moha szokott a fakérgén, a mangánokalcit csillagok pedig olyanok, mint a frissen hullott hópihéek. A pirit aranyszínű kristályhalmazai mint feltényérnyi bizsu csillog-villog a vitrinben, a rodokrozitok pedig egyszer leányzobák rózsaszíneit idézik, másszor túlérett mandarinszeletekhez hasonlatosak.

Nehéz az iparművésznek, Barta Éva ötvösművésznek

versenyre kelní az ásványok száz színben és formában pompázó változataival. A művész olyan ékszereket, bizzar nyakeket, medálokat, karkötőket, gyűrűket sorakoztat fel, melyeket féldrágakövek és egyszerű tengeri kavicsok ihlettek. Az anyag törvényeire alkalmazkodva, annak organikus szépségét hangsúlyozva, nemes alázattal nyúl Barta Éva a természet alkotta formákhoz. Ugyanakkor az ötvösművész által megálmodott, fémből készült mives részletek nem csupán kiegészítik, keretbe foglalják az amorf köveket, hanem sokszor azoknál érdekesebb, izgalmasabb formát is öltenek. A finom művű, cizellált ezüsfoglalatokban legtöbbször mély színű féldrágakövek, opálok, malachitok, azuritok ülnék. A selymes fényű súlyosabb tengeri kavicsokat a vaskosabb, egyszerűbb ékszerek készítésénél használja fel a művész. Az utóbbiak egészen ősi formákat, archaikus szellemet idéznek. Finom, esztétikus, elegáns darabok ezek a nemesfém-tűzománc-ékkömbinációk. Perczel Erzsébet rusztikus felületű szőtéseit, erősszerű gypjű, len, kender fonalból készült textiliái kellemesen egészítik ki az ékszerkollektiót. Mindkét művész a természetes anyagok elkötelezettje, nyilván ezért vállalták szívesen, hogy ásványkincsek társaságában mutassák be alkotásaikat a szegedi közönségnek.

Pacsika Emília

A szemtanú a bombázásról

A tegnapi bombairádóról szóló tudósításunkat olvasva keresett meg Tóth László, aki 1944-ben, a bombázás idején a szegedi Nagyjármáson dolgozott.

— Az ön cikkében néhány pontatlanságot fedeztem fel, bizonyára félreinformáltak — kezdte mondandóját. — Először is, a vasúttállomáson abban az időben nem sorozatvető, hanem légvédelmi gépágyú, „légfűrő” állt. A fel nem robbant tüzéségi lövedékek nem akkor szóródtak szét, mikor a gépágyú megsérült, hanem akkor, mikor az ottlévő zárt vagonok tüzet fogtak és berobbantak, ugyanis a németek azokban tárolták a sorozatvetőkhöz használatos municiót. Ezt persze mi sem tudtuk, mert a partizánoktól feltűnkben a németek a löszerszállítmányoknál szokásos jelzéseket leszedték és a vagonok tartalmát ócskavasnak tüntették fel. Mikor a szerelvény egy gyújtóbombától lángra kapott, félelmetes tűzijáték kerekedett, a lövedékek fűlsiketítő száguldással több kilométerre is elrepültek. A városban kívül becsapódó repeszek egy lovas kocsin hazatérő parasztot megöltek, több épületet megrongáltak. Jellemző, hogy a történetek után a lövedékek hatástalanítására zsidó munkaszolgálatosokat vezényeltek ki. Véleményem szerint a most talált robbanófejek nem ködsavval, hanem trotilal voltak töltve. Ezzel magyarázható a lassú égés is, mivel ez az anyag csak zárt szelvényben robban. Azért merem ezt állítani, mert annak idején mi is többet szétszedtünk: ha a hüvely megsérül, levegőt kap, már csak füstöl... Hogy akkor nem történt nagyobb baj, az annak köszönhető, hogy kollégáink egyikének sikerült három kocsit lekapcsolnia a szerelvényről. Később a németek kitüntették, de ezért negyvenöt után nagyon kelemen helyetbe került.

V. I.

Bálint Sándor-díj

Lang Ernő, Ausztráliában élő néprajztudós, megalapította a Bálint Sándor-díjat, mellyel a magyar szakrális néprajzkutatást kívánja támogatni. A díjat a Magyar Tudományos Akadémia kuratóriuma ítéli majd oda az arra érdemes — akár külföldön élő — magyar néprajztudós-nak. A díjazott a jelentős pénzösszeg mellett átvetheti még Borsos Miklós Bálint Sándor emlékére készített plakettjét is.

A korengedményes nyugdíjazásról

Idén néhány hónap alatt már csaknem 600-an vették igénybe a foglalkoztatáspolitikai célú korengedményes nyugdíjazás új, 50 százalékosan a Foglalkoztatási Alapból finanszírozott formáját — tájékoztatta Molnár Györgyné, az ÁBMH foglalkoztatáspolitikai és területi főosztályának főmunkatársa az MTI-t.

Az erőteljesebb struktúraváltással várhatóan együttjáró nagyobb arányú létszámleépítések tették indokoltá a korengedményes nyugdíjazás feltételeinek módosítását. Áprilistól lehetővé vált, hogy ne csak az adott gazdálkodó egység megszűnése esetén vállalja magára a Foglalkoztatási Alap e nyugdíjaztatási forma társadalombiztosítási terheit, hanem meghatározott esetekben — így eredmény nélküli vagy veszteséges gazdálkodásnál, illetve jelentős létszámleépítésnél a vállalat, szövetkezet átszervezésekor — a befizetés felét ebből az alapról fedezzék. (A másik 50 százalékos rész továbbra is a munkáltatót terheli.)

A korengedményes nyugdíjaztatás 1987 végén vált általánossá. A gazdasági egység felszámolásánál a Foglalkoztatási Alap, átszervezéseknél a munkáltató vállalta a társadalombiztosítás-

nak fizetendő teljes költségeket. Mivel általában az egyébként is nehéz anyagi körülmények között gazdálkodó vállalatok kényszerültek struktúraváltásra, kevesen tudták csak vállalni a korengedményes nyugdíjaztatással járó teher teljes egészét. Nagy segítséget jelentett, hogy áprilistól a költségek fele részét a Foglalkoztatási Alapból finanszírozott nyugdíjaztatásra 74 esetben került sor az idén.

A vállalatoknál saját eszközökből a rendelet 1987. évi végkielégítése óta egyébként több mint négyezer esetben járultak hozzá ahhoz, hogy dolgozók — nem sokkal az öregségi nyugdíjkorhatár elérése előtt — megkapják a kedvezményes nyugdíjat.

A kérelmek száma ennél valamivel több volt, de nem egyszer hiányzott nőknél a 25, a férfiaknál a 35 éves szolgálati idő, illetve a munkáltatónál eltöltött öt év. A legtöbb korengedményes nyugdíjazásra Borsod-Abaúj-Zemplén, Békés megyében, valamint a fővárosban került sor. Kevésbé éltek ezzel a lehetőséggel Nógrád, Győr-Sopron és Vas megyében. Az így nyugdíjba vonulók valamivel több mint fele fizikai dolgozó.

ÉLETKÉPEK '89

Ranglétra

Úr és szolga. Feudalizmusból ránk öröklített szavak ezek. Úgy tanultuk, ebben a társadalmi környezetben életképtelenek, hisz itt állítólag megszűnt embernek ember általi kizsákmányolása, megalázása, itt nincs gazdag és szegény, nincs kiszolgált és kiszolgáló — nincs fölfebb- és alattvaló: ez az egyenlők társadalma. Ezt bifláztuk, bifláztuk, közben meg sorra megcáfolt bennünket vagy csak fura fintoraival zavarta meg ideológiánkat a való élet. És zavargatja ma is, apró, finom kis jelekkel.

Kipufogógázos, poros, zajos délelőtt a szegedi utcán. A keskeny úttestre teljes válszélességben ráterpeszkedik a kukásautó. Hatalmas hengertestével nagyokat szuszog és csörömpöl, míg mögötte, előtte alázatosan várakozik néhány Trabant és Dacia. Igaz, ha a szemeteskosár az út jobb oldalára húzódna, a forgalom zavarmentes lehetne, de hát aki dolgozik, úgy teszi, hadd legyen látszatja.

A szereplők: vékony dongájú-kis fekete ember, görgeti a tele kukákat. Jól megtermett társa eközben csipőre tett kézzel várja, hogy aztán együtt lódtassák a súlyos tartályt a monstrum bendőjébe.

— Kész! — kurjant az óriás.

Mozdul a kocsis, s, arrébb vonszolja magát. Görget a kis fekete — lódtás, csörömpölés, szippantás, szuszogás, csörömpölés.

— Kész! — hangzik, és ismétlődik az egész kép elől-ről.

Várjanak már, csak egy pillanatra! — próbál versenyre kelní a dübörgéssel egy gyengécske női hang. Madárcsontú kis aszszony, küszködik a nehéz

kukával az előző ház előtt. Igyekezne szegény, hogy ne várakoztassa az embereket, de hát tele a tartály, azt se tudja, hol fogja, hogy görgegye, és bizony hosszú most az a 6—8 méter az autóján.

— Hajnalban kell azt kitenni! — kiáltja kioktatón az óriás, kezét csipején pihentetve, és feddő tekintetével követi az ügyetlenkedőt.

Az asszony túri a leckéztetést, nyög nagyokat, kéri az elnézést, de csak nem gördül gyorsabban a kuka.

A vékonydongájú nézi, nézi egy darabig, aztán csak elindul. Elébe megy a nénikének, s szótlanul megszabadítja terhétől.

Ismét lódtás, csörömpölés, szippantás, szuszogás, csörömpölés.

Az asszony odatipeg az odahajított, lábait elé gördülő, üres kukához, s elrebeg egy hálás köszönömöt.

Az óriás kihúzza magát és odavágja:

— Ez az utolsó eset, hogy elviszszük a szemetet, ha ilyen későn hozza ki! Aztán még hozzátesszi, jelentőségteljesen:

— ...mert a sofőr nem szereti ám, ha várakoznia kell. A so-főr, az nem szereti! — ismétli meg kissé tagoltan, hogy nyomatékot adjon mondandójának, majd erőiesen elkialtja magát:

— Kész!

Mozdul a monstrum, araszolgat utána a kocsisor. És itt most mindenki tudja, hogyan osztoztak eme epizód szereplői egy icike-picike társadalmi ranglétra egyes fokain. Micsoda részesítő érzés lehet — legalább egy percig — „úrrá” lenni, egy percig állni a helyzet — és a létra — magaslátán!

Chikán Ágnes

Lapkiadók egyesülete

A Magyar Lapkiadók Egyesülésének igazgató tanácsa úgy döntött, hogy 1990. január 1-jétől egyesületként látják el a lapkiadói érdekek képviseletét és védelmét. A 35 tagvállalat képviselői a Magyar Lapkiadók Egyesülete elnökevé Németh Jenőt, a Pallas Lap- és Könyvkiadó Vállalat vezérigazgatóját választották, főtítkárává Orbán Sándort nevezték ki. (MTI)

Alapítvány a rokkant gyermekekért

A Magyar Vöröskereszt Csongrád megyei vezetősége küldte el szerkesztőségünknek az alábbi sorokat.

Az ENSZ hivatalos adatai szerint Földünk lakosságának egytizede valamilyen fogyatékoságban szenved. Hazánkban is több százezerre tehető azoknak a gyermekeknek a száma, akik testi, érzékszervi, szellemi képességeik korlátozottsága, vagy más, súlyos betegség miatt az egészséges emberekhez képest hátrányban vannak, és fokoztan rászorulnak a társadalom gondoskodására.

Részen a koraszülések rendkívül magas (10 százalékos) számaránya miatt Magyarországon a gyermekek 5 százaléka látáskárosodott; több mint 1 százaléka mozgássérült; közel 1 százaléka halláskárosodott; 5 százaléka szellemi fogyatékos.

Évente 75 új leukémiás és 160 daganatos beteg gyermeket diagnosztizálnak, akik állandó orvosi felügyeletre szorulnak. Gyakori a szív-, a vese-, valamint a cukorbetegség. Igen magas az allergiás gyermekek száma (pl. lisztérzékenység, asztma)

A felsorolt betegségekben szenvedő gyermekek többnyire egészségi állapotuk miatt kimaradnak a közösségi életből, izolálódnak, személyiségfejlődésük lelassul, szocializációjuk bizonytalanul válik. Tapasztalatok bizonyítják, hogy ahol egészségileg károsodott gyermeket gondoz a család, ott ritkán futja autóra, vikendházra, közös családi nyaralásra. A beteg gyermekek általában nem vehetnek részt az egészségesek számára szervezett táborokban, mert egészségi állapotuk ezt nem teszi lehetővé. A Vöröskereszt 1979 óta szervez speciális rehabilitációs üdültetést számukra. A tíz év alatt bebizonyosodott, hogy a közösségi vakációzás élménye nekik is megadható. Jó szervezéssel, fokozott gondoskodással és néhány speciális feltétel biztosításával a fogyatékosággal sújtott, krónikus betegségekben szenvedő gyermekek esetleg válhatnak társasági életbe is üdültethetőkké.

A táborban testre szabott, játékos, készségfejlesztő feladatok megoldásával foko-

zatosan növelhető önbecsük, cselekvőképességük, és ezzel párhuzamosan csökken a betegség tudatuk, kisebbségi érzésük. Egészségi állapotukat természetesen mindvégig orvosok és ápolók ellenőrzik. A programban egyaránt helyet kapnak az ismeretterjesztő, sport- és játékfoglalkozások, vetélkedők, csoportos kirándulások — és biztosított a pihenés, a kikapcsolódás is.

A Magyar Vöröskereszt kezdeményezésére a Szociális és Egészségügyi, a Művelődési Minisztérium, a Medior Kereskedelmi Rt., a Medimpex Gyógyszerkereskedelmi Közös Vállalat, az Országos Kereskedelmi és Hitelbank Rt., a Gyógyászati Segédeszközök Gyára és a Hungária Biztosító másfél millió forintos alapítvánnyal hozott létre „Egészségkárosodott és rokkant gyermekek táboroztatásáért és üdültetéséért” megnevezéssel.

Az alapítványi vagyongból a táboroztatásra vállalkozó szervezetek pályázat útján kapnak támogatást, melynek odaítéléséről a kuratórium dönt.

Az alapítvány az alapítók szándéka szerint az egészségkárosodott gyermekekkel együttérző emberek és közösségek önkéntes segítő-készségének társadalmi kifejezése, s mint ilyen — nyitott valamennyi magyar és külföldi állampolgár, hazai és külföldi jogi személy, valamint jogi személyiséggel nem rendelkező közösség számára, akik céljával egyetértenek, és azt az általuk felajánlott anyagi eszközeikkel, természetbeni támogatásukkal, esetleg módszertani segédanyagokkal óhajtják támogatni. Az alapítvány vagyona természetesen kizárólag a megnevezésében feltüntetett célra használható fel. Felügyeletét és kezelését kuratórium végzi. Aki az alapítvány céljaival egyetért, és azt támogatni kívánja, a Vöröskereszt vezetéséig kaphat befizetési csekket, illetve kívánság szerint az alapítók sorába is léphet.

Befizetési csekk kapható a Magyar Vöröskereszt megyei és városi vezetéséig. Szeged, Lenin krt. 47., IV. emeletén és a Szent Mihály u. 1.-ben. Csekkszám: 216-11234.